

Domènec

Ni aquí ni enlloc

Exposició del 19 d'abril a l'11 de setembre de 2018

Domènec, *Baladia Ciutat Futura*, 2011-2015. Col·lecció MACBA. Dipòsit de la Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional de Fotografia © Domènec, VEGAP, Barcelona, 2018

Enlloc és, en la retòrica pròpia de la modernitat, l'espai de la utopia (del grec οὐ, «no» i τόπος, «lloc», literalment: «enlloc»). Sempre instal·lat enllà de l'horitzó, en un esdevenidor perpetu, irrealitzable. Domènec desplega una recerca i assaig crític precisament en la posada en crisi de la modernitat i en la constatació de les fallides del moviment modern, que materialitza en forma d'escultures, instal·lacions, fotografies, vídeos i intervencions en l'espai públic. El seu treball s'articula fonamentalment al voltant de qüestions com la distància entre les utopies i les realitats socials; l'especulació sobre la dimensió pública de l'arquitectura i els preceptes ideològics que la determinen; sobre quins són els mecanismes sociohistòrics i què els interfereix; o sobre què condiciona la memòria i l'oblit.

L'exposició *Domènec. Ni aquí ni enlloc* s'obre amb **Voyage en Icarie** (Viatge a Icarie, 2012), un treball que pretén restituir i «il·luminar» poèticament la memòria històrica dels icarians que, al segle XIX, en plena expansió del capitalisme salvatge, van lluitar per la millora de les condicions de vida, es van atrevir a imaginar societats alternatives i a portar les seves idees a la pràctica. La peça es va instal·lar a la Rambla de Figueres, prop del monument a l'icarià Narcís Monturiol, i consistia en una estructura de fusta amb un rètol pirotècnic que, en encendre's, il·luminava de manera efímera aquest intent utòpic: «Voyage en Icarie».

Una part de les contradiccions de la modernitat, del pensament i especialment de l'arquitectura moderna, resideix en les discordances entre el discurs ideològic i el discurs estètic. Per Domènec, l'arquitectura és un «inconscient polític» que li permet reelaborar l'univers criticopoètic d'autors com Alvar Aalto, Mies van der Rohe o Le Corbusier com a ideòlegs del projecte estètic modern des de l'arquitectura, des d'on es pot reconsiderar el paper de l'artista. Hi ha un conjunt de treballs de Domènec que reflexionen sobre alguns edificis paradigmàtics de la modernitat i el seu propòsit de regenerar l'habitatge social i la vida en comú, que porten el títol genèric de *Conversation Pieces*. El nom al·ludeix a fragments de conversa com les pintures de gènere angleses del segle XVIII i retrats informals de grups, però també pot fer referència a objectes d'una qualitat excepcional que per aquest motiu esdevenen tema de conversa. **Conversation Piece: Narkomfin** (2013) gira entorn de l'edifici d'habitatge social –o *Dom Kommuna*– Narkomfin (Moscou, 1928-1932), basat en la teoria del falansteri del socialista utòpic Charles Fourier (1772-1837) i realitzat pels arquitectes Moissei Guínzburg i Ignaty Milinis. L'obra **Conversation Piece: Casa Bloc** (2016) reflexiona sobre el projecte de la Casa Bloc (1933-1939), un edifici d'habitatges per a obrers a

Barcelona dissenyat per Josep Lluís Sert, Josep Torres Clavé i Joan Baptista Subirana. I **Conversation Piece: Les Minguettes** (2017) examina la història de Les Minguettes, un gran polígon d'habitatge social de Vénissieux, als suburbis del sud industrial de Lió, construït als anys seixanta i parcialment demolit als noranta.

En el recorregut per les sales s'estableixen diàlegs entre treballs diversos. **24 hores de llum artificial** (1998) és una recreació a escala real d'una habitació del sanatori antituberculós de Paimio, a Finlàndia, realitzat per Alvar Aalto a principis dels anys trenta i considerat modèlic per la seva relació oberta amb els elements naturals. Domènec transforma l'habitació dels pacients de Paimio, dissenyada com un espai confortable i ple de llum natural, en el seu revers. **Rakentajan käsi** (La mà del treballador, 2012) s'endinsa en la història oblidada de la Kulttuuritalo (Casa de Cultura), un edifici dissenyat per Alvar Aalto que es va construir entre el 1952 i el 1958 a l'antic barri obrer de Kallio, a Hèlsinki. El projecte se centra en els treballadors voluntaris, sindicalistes i simpatitzants de l'esquerra que van respondre a la crida (*talkoot*) de l'SKP per construir una «casa per a tots els treballadors» i que van donar més de cinc-centes mil hores de les seves vides per a la seva realització.

Interrupcions. 10 anys, 1.340 metres (2010) fa referència a dos edificis barcelonins: la casa del carrer de l'Argenteria on el 1924 va morir de tuberculosi, a l'edat de trenta anys, el poeta i revolucionari català Joan Salvat-Papasseit; i el Dispensari Antituberculós del Raval dissenyat pel GATCPAC el 1934, dins del programa de socialització de l'atenció hospitalària i la lluita contra la tuberculosi. Joan Salvat-Papasseit va lluitar sempre en la defensa de l'educació i la cultura com a eines bàsiques de revolta i emancipació social. L'interval de deu anys entre la mort del poeta i la construcció de l'hospital es converteix en una metàfora tràgica de la distància entre els desitjos i els somnis i la possibilitat, sempre precària, de portar-los a la pràctica.

El projecte **Arquitectura Española, 1939-1975** (2014/2018) ofereix un catàleg d'algunes obres públiques que es van fer durant el franquisme amb mà d'obra de presoners republicans. Amb objectivitat i rigor, amb una freda i incòmoda catalogació, se'ns revela el rastre arquitectònic d'un crim humà i polític. D'altra banda, **Souvenir Barcelona** (2017) és una edició d'una col·lecció de vint-i-set postals que plantegen uns *souvenirs* o records alternatius a l'imaginari estereotipat, optimista i amable que presenta la propaganda turística, tant privada com institucional, de la ciutat de Barcelona.

48_Nakba (2007) consisteix en cinc entrevistes a diversos palestins que viuen en camps de refugiats als Territoris Palestins Ocupats i en països àrabs veïns des de 1948, quan les Nacions Unides van decidir dividir el territori de Palestina en dos i crear en una de les parts Israel, un Estat per al poble jueu. Les milícies sionistes van expulsar de les seves terres prop d'un milió de palestins, que es van convertir en refugiats. Israel va demolir la majoria dels pobles originaris i en va esborrar el nom dels mapes. Israel celebra el dia de la independència el mateix dia que Palestina commemora la *Nakba*, el desastre. El projecte **Real Estate** (Propietat immobiliària, 2006-2007) simula una oficina de venda immobiliària i mostra un conjunt de materials (fotografies, vídeos, entrevistes, una publicació gratuïta...) com a registre visual de la relació complexa i problemàtica entre territori i hàbitat. La instal·lació revela de quina manera l'arquitectura i l'urbanisme formen part d'una estratègia de guerra de l'Estat d'Israel en l'ocupació de Palestina i com són, de fet, un dels mecanismes de dominació més eficaços. Aquest treball evidencia la relació colonial de «propietat» que l'Estat d'Israel i part de la societat israeliana tenen envers els Territoris Palestins Ocupats. **Baladia Ciutat Futura** (2011-2015) se centra en el Baladia City National Urban Training Center, conegut popularment com a «Chicago», un centre d'entrenament militar situat a prop de la base militar de Tze'elim al desert del Nègueb, al sud d'Israel. És una ciutat model que consisteix en mòduls bàsics que es poden reconfigurar amb l'objectiu de representar ciutats àrabs específiques. L'exèrcit d'Israel l'utilitza per planificar la guerra en zones urbanes de Gaza, Cisjordània, el Líban i Síria, i la seva construcció va ser finançada en gran mesura amb l'ajuda militar dels Estats Units.

Un altre tema que apareix en el treball de Domènec és la iconoclàstia, la lluita pel control polític de l'espai a través de l'atac als sistemes de representació, la destrucció de les imatges del poder que personifica el monument i les construccions simbòliques i ideològiques al seu voltant.

L'Ascension et la chute de la colonne Vendôme (Ascensió i caiguda de la columna Vendôme, 2013) fa referència a la revolta i la instauració de la Comuna de París el 1871, sobre la base de principis anarquistes i socialistes. Una de les primeres accions del govern revolucionari va ser un acte d'iconoclàstia política altament simbòlic: la demolició de la columna Vendôme, que havia estat erigida per ordre de Napoleó Bonaparte per celebrar la seva victòria a la batalla d'Austerlitz. Després de derrotar la Comuna, el govern de la República, sota la presidència del general Mac Mahon, va fer reconstruir la columna. L'obra **Monument enderrocat** (2014) reflexiona sobre els vincles problemàtics entre esdeveniment, commemoració, monument i ciutat; proposa la «restauració» de l'enderroc del monument al general Prim, al Parc de la Ciutadella de Barcelona, presentant el pedestal exempt de l'escultura, i planteja la iconoclàstia política com una forma d'expropiació del patrimoni simbòlic del poder i de construcció col·lectiva i autogestionada d'espai públic.

Del 1919 al 1920, l'artista rus Vladímir Tatlin va treballar intensament en el seu projecte més important: la maqueta per al monument a la Tercera Internacional, que ha esdevingut una icona de l'avantguarda, un paradigma de la utopia i el símbol de la revolució sempre inconclusa. **Playground (Tatlin a Mèxic)** (2011) és una rèplica de la torre Tatlin feta amb els materials, les mides i els colors que es fan servir habitualment en els parcs infantils de Mèxic. El gran monument a la revolució mai construït es converteix així en simple mobiliari urbà, en un joc per a nens.

Existenzminimum (Mínim vital, 2002) consisteix en una reproducció a escala del monument als espartaquistes Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht que Mies van der Rohe va dissenyar el 1926. El monument es va construir en el cementiri berlinès Friedrichsfelde i el 1935 va ser destruït pel govern nazi. La rèplica confereix nova vida al monument destruït i traça un vincle, a escala humana, entre el potencial utòpic de les ideologies emancipadores de la modernitat i les seves hipotètiques readaptacions crítiques. Aquest monument va esdevenir un lloc de reunió de l'esquerra radical alemanya. Per reforçar-ne la funció política, Mies van der Rohe també va dissenyar una gran estrella de cinc puntes d'acer amb una falç i un martell al centre. Es va fer l'encàrrec a la siderúrgica Krupp, que es va negar a subministrar un símbol comunista. Davant d'aquesta negativa, l'arquitecte va encarregar cinc peces d'acer en forma romboidal, cinc peces geomètriques desproveïdes de significat polític, que Krupp va acceptar de proporcionar i que, posteriorment acoblades, es van convertir en l'estrella de cinc puntes que va presidir el monument fins que va ser retirada pels nazis el 1933 i es va exposar en un museu d'insígnies i estendards confiscats a l'enemic. La peça **Den toten Helden der Revolution** (Als herois morts de la revolució, 2018) recrea aquest moment previ, d'impàs, en què cinc formes geomètriques mudes, en repòs, poden desplegar tota la seva capacitat d'activació política.

El maig del 1963 va aparèixer el llibre *Eichmann a Jerusalem. Un estudi sobre la banalitat del mal*, que recollia les cròniques escrites per Hannah Arendt sobre el judici a Jerusalem el 1961 a Adolf Eichmann, tinent coronel de les SS i un dels més grans criminals de la història. El primer capítol del llibre es titula «Audiència pública». El projecte **Audiència pública** (2018) proposa una recreació a escala 1:1 de la cabina dissenyada expressament per a Eichmann per protegir-ne la seguretat durant el judici, convertida aquí en escultura «muda», asèptica, desproveïda de les traces del drama que s'hi va representar, però al mateix temps «sorollosa», perquè hi ressonen les veus de les víctimes de la història.

L'exposició *Domènec. Ni aquí ni enlloc* és una reflexió sobre els eufemismes de la història, una mirada crítica sobre les estratègies polítiques de memòria històrica i d'empoderament social; sobre la modernitat que deriva cap a un discurs autoritari, colonialista, que actua com a agent d'implantació d'un capitalisme global. Però *Ni aquí ni enlloc* no és merament un exercici historicista. Escruta des de la mirada contemporània, sotmet els projectes al context present, en el sentit que Walter Benjamin va plantejar quan parlava de «raspallar la història a contrapel».¹

Del 18 d'abril al 6 de maig, es podrà visitar al Pavelló Mies van der Rohe la intervenció de Domènec *L'estadi, el pavelló i el palau*, una col·laboració del MACBA i la Fundació Mies van der Rohe en el marc de l'exposició *Domènec. Ni aquí ni enlloc*.

L'entrada a qualsevol de les dues institucions permet l'accés a l'altra amb tarifa reduïda entre el 18 d'abril i el 6 de maig.

¹ BENJAMIN, Walter: *Tesis sobre la filosofia de la història*. València: L'Ateneu de Benimaclet, 2007.

Comissària

Teresa Grandas

Exposició organitzada i produïda pel MACBA Museu d'Art Contemporani de Barcelona.

En col·laboració amb:

Publicació

Domènec. Ni aquí ni enlloc / Not Here, Not Anywhere.

Amb textos de Jeff Derksen, Teresa Grandas i Martí Peran. Edició única català/anglès. Barcelona: MACBA Museu d'Art Contemporani de Barcelona, 2018.

Visites comentades i accessibles

Incloues en el preu de l'entrada
Horaris i idiomes a macba.cat

Parlem de... Domènec

Amb Domènec i Alán Carrasco
Dissabte 21 d'abril, 18.30 h
Amb Josep Bohigas
Dissabte 2 de juny, 18.30 h
Entrada gratuïta

Visita a l'edifici Walden 7
amb Domènec
Dissabte 12 de maig, 10.30 h
Entrada 4 €

Amics del MACBA

Visita exclusiva a l'exposició

A càrrec de Teresa Grandas
Dijous 26 d'abril, 18.30 h

App del MACBA

Instal·la't la nostra app i gaudeix d'un recull de fitxes explicatives de les obres de l'exposició *Domènec. Ni aquí ni enlloc*, a més d'informació detallada de les exposicions i activitats, vídeos, curiositats i tota la informació pràctica d'accés al museu.

Disponible per a

Fes-te Amic del MACBA a partir de 15 € l'any

Gaudeix d'entrada gratuïta i il·limitada a les exposicions temporals i a la Col·lecció permanent, visites comentades i activitats a les sales.

Descobreix el programa d'Amics i els seus beneficis a macba.cat.

Horaris

Dilluns, dimecres, dijous i divendres, d'11 a 19.30 h (del 25 de juny al 24 de setembre, d'11 a 20 h)
Dimarts no festius, tancat
Dissabtes, de 10 a 20 h
Diumenges i festius, de 10 a 15 h

L'entrada del museu té validesa durant un mes. Activeu-la a la recepció i torneu tantes vegades com vulgueu.
Dissabtes, de 16 a 20 h, l'accés al museu és gratuït.

MACBA

Museu d'Art Contemporani de Barcelona

Plaça dels Àngels, 1
08001 Barcelona
macba.cat

Segueix-nos

#Domènec

Mitjans col·laboradors

